

Доповідь Президента ГО «Спілка ректорів вищих
навчальних закладів України»
Л.В. Губерського на Загальних зборах
28 травня 2021 року

Шановні колеги! Шановні гості!

Дозвольте поінформувати вас про роботу нашої Громадської організації за період з **11 грудня 2019 року по 28 травня 2021 року**.

Зважаючи на те, що основні підсумки роботи Спілки за цей період викладені в **Інформаційних матеріалах**, які заздалегідь були доведені вам електронними засобами, а також роздані при реєстрації, зупинюся лише на окремих пріоритетних напрямках діяльності Спілки та окреслю проблемні питання щодо нашої діяльності.

Упродовж звітнього періоду діяльність Спілки спрямовувалася на задоволення та захист прав і інтересів членів Організації, сприяння поліпшенню якості підготовки фахівців з вищою освітою, забезпечення автономії закладів вищої освіти, а також підвищення ролі вищої школи у суспільному житті країни.

Реалізація цієї **статутної мети** здійснювалася шляхом підтримки ефективної взаємодії Спілки з органами влади та громадськими організаціями, діяльність яких пов'язана з вищою школою. Насамперед йдеться про співпрацю з профільним Комітетом Верховної Ради України, Міністерством освіти і науки, з відповідними структурами Офісу Президента України і Кабінету Міністрів України, Державною службою якості освіти та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Ми тісно і плідно також співпрацювали з Національною академією педагогічних наук України, ЦК та Київською профспілкою працівників освіти і науки, об'єднаннями роботодавців при вирішенні актуальних питань вищої школи, у першу чергу із питань захисту прав учасників освітнього процесу.

На нашу думку, нам вдалося таку взаємодію активізувати. Зокрема, через участь представників органів влади, наукових установ, громадських організацій у заходах Спілки, таких як засідання президії Спілки, всеукраїнських нарадах ректорів, конференціях, семінарах, круглих столах тощо. Представники Спілки долучалися до заходів, що проводилися Комітетом та Міністерством.

А це, звичайно, давало нам можливість інформувати владні структури, наукову спільноту про здобутки та проблеми в системі вищої освіти.

Звітний період, на відміну від попередніх, виявився для нас дуже **непростим**. Адже вища школа як і вся країна та власне і весь світ з **березня 2020 року** стали заручниками пандемії коронавірусу COVID-19.

Тому робота Спілки **вимушено** здійснювалася в основному в режимі онлайн. Зрозуміло, що відсутність живого спілкування ректорського корпусу **безумовно** позначилося на ефективності нашої роботи, хоча зустрічі в обмеженій кількості учасників все таки відбувалися, у тому числі із керівництвом Міністерства та Комітету. Проте навіть за таких умов Президія та дирекція Спілки певним чином обмінювалися досвідом із ректорами щодо створення умов для дистанційного навчання студентів, організації професійної діяльності викладачів та ефективного функціонування закладів вищої освіти в умовах пандемії.

Нами традиційно проводилися експертизи проектів законодавчих і нормативно-правових актів, у тому числі Умов прийому, готувалися проекти ініціативних документів та відповідні матеріали до Комітетських слухань, організовувалися наради, відео-конференції, семінари, круглі столи, міжнародні заходи, наукові дослідження в рамках міжнародних проектів тощо.

Мабуть, немає потреби детально виголошувати конкретні заходи, вони наведені, як я вже зауважував, в **Інформаційних матеріалах**, але хочу зупинитися лише **на значущих законопроектах**, які були підготовлені Спілкою відповідно до завдань, визначених за результатами відео-конференції членів Комітету і членів Президії Спілки ректорів, що відбулася 23 квітня 2020 року. А саме такі:

- про внесення змін до статті 73 Закону України «Про вищу освіту» щодо коштів спеціального фонду закладів вищої освіти;
- про внесення змін до статті 13 Бюджетного кодексу України щодо коштів спеціального фонду закладів вищої освіти;
- про внесення змін до статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» і щодо коштів спеціального фонду закладів вищої освіти;
- про внесення змін до статті 1 та статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо нових предметів закупівель;
- про внесення зміни до розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» щодо строку підготовки кандидатів та докторів наук, що здійснюється вищими навчальними закладами та науковими установами.

Підготовка цих законопроектів засвідчила, що навіть у таких умовах наші ректори **завжди готові** мобілізувати себе на вирішення актуальних і важливих питань вищої школи. Підтвердженням цього і наша одностайність у ставленні до **формули фінансування, до індикативної собівартості, до процедури акредитації, до корпоратизації університетів та багатьох інших питань.**

Ми намагалися не пропустити **жодного проекту** документа стосовно вищої освіти, що готувався Міністерством чи профільним Комітетом, аби його ретельно розглянути і запропонувати виконавцям конкретні зауваження та пропозиції. Позиція Спілки щодо проектів завжди була об'єктивною, виваженою, конструктивною і принциповою, оскільки формувалася на основі колективної

думки ректорського корпусу.

І хочу із задоволенням зазначити, що особливо останнім часом у нас склалася конструктивна співпраця з профільним Комітетом ВР і МОН, взаємопорозуміння у вирішенні важливих питань, які хвилюють вищу школу. Це відображається у постійному розробленні та прийнятті нових законопроектів, про які і вчора на засіданні Колегії МОН інформували С.В.Бабак та С.М.Шкарлет. Сподіваюся, що ми сьогодні про це ще почуємо.

Шановні колеги!

Особливу увагу хочу привернути до нашої міжнародної діяльності. Сьогодні на основі спільних угод Спілка співпрацює з **вісьмома** міжнародними організаціями. Досить результативною є співпраця Спілки ректорів України із Конференцією та Фундацією польських ректорів. Зокрема, Спілка бере участь у проекті **«Аналіз співпраці польських та українських вищих навчальних закладів на фоні порівняння систем вищої освіти. Висновки та рекомендації»**, який реалізується впродовж **2018 - 2021 років** за фінансової підтримки Міністерства науки та вищої освіти Республіки Польща під патронатом Міністерства освіти і науки України.

У рамках цього, я би сказав досить **амбітного**, проекту за результатами дослідження вже проведено низку важливих заходів, а саме:

- **експертний семінар для проректорів з наукової роботи університетів України (26 лютого 2020 року);**
- **аналіз особливостей статутів 10-ти польських і 10-ти українських закладів вищої освіти (лютий - березень 2020 року);**
- **вебінари «Школа Стратегічного управління у вищій освіті для ректорів і проректорів українських закладів вищої освіти» (щочетверга 29 жовтня та 5, 12 і 19 листопада 2020 року);**
- **вебінар «Моделі докторських шкіл у польських університетах - перший досвід реформування» (21 квітня 2021 року).**

Матеріали цих заходів, а це - аналітичні матеріали, рекомендації, слайди доповідей. Вони розміщені на сайті Спілки ректорів і можуть бути корисними **для всіх** зацікавлених осіб в університетах, особливо для управлінського персоналу.

Користуючись нагодою дозвольте від імені всіх нас висловити слова подяки польським колегам за нашу співпрацю в процесі реформування вищої школи України та Польщі.

Крім того, Спілка ректорів постійно подає заявки на участь у **міжнародних проектах**. Так, у 2020 році у партнерстві з **Львівським національним університетом імені Івана Франка** нами був виграний грант за програмою **Еразмус+** з тематики **«Центри сертифікації педагогічної майстерності**

викладачів: інноваційні підходи до досконалості викладання», до виконання якого залучені також ряд українських та європейських університетів.

Що це нам дає? По-перше, ми долучаємося до актуальних тем досліджень у сфері європейської вищої освіти. **По-друге,** ми у такий спосіб заявляємо про існування в Україні відповідної громадської організації. А це відповідає європейській практиці громадського самоврядування.

Важливим завданням нашої діяльності на міжнародному рівні залишається залучення на навчання, на стажування, для наукової роботи іноземних громадян, що сприяє підвищенню іміджу нашої держави та поліпшенню фінансового становища наших ЗВО.

Завершуючи цю частину свого виступу, хочу ще раз наголосити, що організуючи роботу Спілки ми завжди виходили з того, що основним нашим завданням є **забезпечення високої якості національної вищої освіти та результативних наукових досліджень.** Без цього постулата не можна й гадати про конкурентоздатність наших випускників на ринку праці та про високий статус українських університетів на європейському просторі вищої освіти.

Тому, дозвольте висловити вдячність всьому ректорському корпусу за їх самовіддану працю у цих непростих умовах.

Шановні колеги!

Кілька слів про наші проблеми. Вони виникали в різні періоди нашої діяльності і були пов'язані з економічним становищем в країні, з підходами до управління у сфері вищої освіти, і навіть з особливостями деяких лідерів освітньої галузі. Але за будь-яких умов зрозуміло, що таке громадське об'єднання як Спілка ректорів закладів вищої освіти потрібне для держави задля балансу влади та є важливою формою залучення громадськості до управління у сфері вищої освіти. Такі об'єднання існують у світі, є лише відмінності у їх назві, вони є одним із шляхів розвитку вищої школи, бо нові ідеї зароджуються саме в академічному середовищі, а в законодавчих актах реалізуються законотворцями.

У багатьох європейських країнах рішення, що стосуються вищої освіти не приймаються без погодження з відповідним громадським ректорським об'єднанням.

Отже, на нашу думку, **перше** що врешті-решт необхідно зробити – це законодавчо врегулювати питання громадського самоврядування у сфері вищої освіти.

Справа в тому, що у статті 12 «Управління у сфері вищої освіти» Закону «Про вищу освіту» визначається, що управління у сфері вищої освіти здійснюється органами влади, тобто Кабінетом Міністрів, центральними і місцевими органами влади, національними академіями наук, засновниками ЗВО, Нацагентством і **органами громадського самоврядування.** Проте зміст

повноважень **«органів громадського самоврядування»**, на відміну від інших учасників управління, **не визначений**.

Фактично на загальнодержавному рівні у сфері вищої освіти громадськість відлучена від управління, а такі університетські об'єднання як Спілка ректорів, асоціації технічних, педагогічних, аграрних університетів та інші можуть функціонувати лише в межах Закону України **«Про громадські об'єднання»**.

Зауважу, що Спілка ще на етапі підготовки законопроекту «Про вищу освіту» вносила чітку редакцію цієї норми, такі пропозиції пропонувалися неодноразово і після прийняття Закону, але питання так і не вирішено.

2. Для ефективного розвитку вищої школи України, створення дієздатної, економічно функціональної, конкурентоздатної системи вищої освіти необхідно невідкладно розв'язати проблему мережі закладів вищої освіти.

Ця проблема стала вже **«вічною»**, адже за всі роки незалежності України так і не була предметом фундаментального вивчення.

Я не буду наводити параметри мережі та її співставлення із кількістю населення, кількістю студентів тощо. Спілка ще **два роки тому** зробила такий аналіз, відповідні діаграми, графіки, таблиці, які були вам представлені ще на попередніх загальних зборах.

А зараз ми підійшли до такого рубежу, коли далі дороги немає: або ми займемося оптимізацією, або ми поставимо крапку над класичним поняттям **«вища школа»**, де має здобуватися **конкурентоздатна вища освіта та проводитися ефективні наукові дослідження**.

Переконаний, що цією проблемою маємо насамперед опікуватися ми, **ректори**, які є суспільними інтелектуальними авторитетами і морально відповідальними за стан вищої освіти в державі.

Нам треба позбутися власних **амбіцій**, відпрацювати моделі об'єднання і за регіональним, і за галузевим принципами. Інакше ті, так звані, **«університети»**, в яких в академічній групі навчається по 5-10 студентів, а малочисельні кафедри мають лише назву, а не ознаки наукових підрозділів, перестануть бути конкурентоздатними закладами вищої освіти. **До-речі, такі ЗВО не зможуть витримати конкуренції і з іноземними філіями, відкриття яких у нашій країні не за горами.**

Треба над цим задуматися заради збереження нашої національної вищої школи. Звичайно, що ці процеси повинні відбуватися і за участі місцевої та центральної влади.

Вважаю, що Спілка могла би стати і ініціатором, і арбітром цього процесу як незалежний орган самоврядування, для якої стан вищої освіти є національним інтересом, а не інтересом конкретного закладу вищої освіти.

Ми маємо все це сприйняти із почуттям власної і державної відповідальності. І досвід такий у нас уже є.

3. Є також і інші проблеми, які хвилюють нашу академічну громадськість і потребують свого вирішення. Насамперед – це формування суспільного позитивного іміджу наших університетів.

Здавалося би, що всі наші заклади вищої освіти функціонують в єдиному правовому полі. **А що на практиці?** Одні чекають вступної кампанії, початок якої є урочистістю і для абітурієнтів, і для університетів. Інші - круглодобово приймають абітурієнтів та ще і на неіснуючі спеціальності. **Хіба це припустимо в цивілізованій європейській країні**, і хіба це не викликає, м'яко кажучи, подив у суспільстві? Я не думаю, що такі дії керівництва закладу вищої освіти піднімають авторитет цього закладу, але, однозначно, сіють недовіру до вищої освіти і підривають авторитет вищої школи України загалом.

Недопустимим, на мій погляд, для системи вищої освіти є висловлювання окремих осіб про відміну ЗНО при вступі на бакалавра, ЗНО з іноземної мови при вступі в магістратуру або те, що ЗНО – це боротьба з хабарництвом, корупцією. Таким особам слід нагадати, що в документах 2008 року про ЗНО, мова йшла не про боротьбу з корупцією, а **про створення рівних умов для доступу до вищої освіти.**

Той, хто був учасником запровадження ЗНО добре пам'ятає про **виключно позитивну реакцію** суспільства на таку новизну, вона зберігається і нині. Це був своєрідний прорив у системі вищої школи. І **дивно**, що через 12 років з'являються розмови про необхідність відміни ЗНО для певної групи вступників.

Нам треба роз'яснювати випускникам, що вища освіта **доступна для всіх, але лише на основі знань**. Вони можуть обрати іншу траєкторію, вступивши спочатку в професійний ліцей (ПТУ), потім на коротку програму в коледж, а згодом і на коротку програму на бакалавра.

Інша справа, що виходячи з практики, інколи можна робити винятки щодо ЗНО. Наприклад, щодо проходження ЗНО для вступників-молодших спеціалістів на програму бакалавра, які вже є професійними фахівцями.

Є питання і щодо формування позитивного суспільного іміджу ректорського корпусу. На різні виклики, які часто лунають на їхню адресу, ми повинні протиставляти нашу згуртованість, професіоналізм, добросовісність, толерантність і високу культуру.

Шановні колеги!

Окремо зупинюся на внутрішніх проблемних питаннях організації роботи Спілки ректорів.

По-перше, потребує перегляду мережа регіональних рад. Згідно із Статутом в кожній області та в м. Києві повинна бути своя регіональна рада ректорів.

По-друге, необхідно посилити взаємодію Співки ректорів з регіональними радами ректорів, зокрема в частині доведення до відома закладів вищої освіти інформації Співки про прийняті рішення, розгляд проектів законодавчих і нормативно-правових актів тощо. Інформаційні матеріали, що надсилаються Співкою регіональним радам і закладам вищої освіти, несвоєчасно доводяться до відома користувачів, а на сайтах більшості закладів вищої освіти немає навіть посилань на сайт Співки тощо.

По-третє, не всі керівники закладів вищої освіти проявляють достатню активність при розгляді проектів законодавчих і нормативно-правових актів, що безумовно ускладнює підготовку дирекцією Співки експертних висновків на такі проекти, а **отже не сприяє** виробленню ефективної колективної позиції та мобілізації ректорського корпусу на захист прав і свобод у сфері вищої освіти.

По-четверте, Співкою ректорів ще недосягнуто необхідної ефективної співпраці з Міністерством освіти і науки у питаннях розгляду проектів законодавчих і нормативно-правових актів, що розробляються Міністерством. Вони не завжди офіційно надсилаються Співці для проведення експертизи і погодження, а ті, які розглядаються Співкою, є здебільшого власною ініціативою і отримуються із сайту Міністерства освіти і науки. Ми не завжди отримуємо зворотну інформацію з боку авторів проектів про долю наших зауважень і пропозицій, що унеможлиблює інформування громадськості закладів вищої освіти з цих питань.

І останнє, Співка не залучається до розгляду проблемних кадрових питань щодо керівників закладів вищої освіти, хоча захист професійних прав і свобод членів Співки ректорів є її статутною нормою.

Шановні колеги!

На завершення свого виступу дозвольте висловити слова щирої вдячності всім Вам, шановні колеги і друзі, за багаторічну спільну роботу, підтримку, яку Президія і я особисто постійно відчували в нашій роботі.

Добрі слова хочу сказати на адресу МОН, особисто Міністру Сергію Миколайовичу Шкарлету та апарату Міністерства; профільному Комітету ВРУ, його голові Сергію Віталійовичу Бабаку та колегам за плідну співпрацю, взаєморозуміння та допомогу вищій школі.

Слова особливої вдячності хочу сказати нашій виконавчій дирекції в особі Ярослава Яковича Болюбаша, Інни Юріївни Головки та світлій пам'яті Станіслава Даниловича Омельченка за їх самовіддану невтомну працю.

Бажаю всім міцного здоров'я, добра, миру та успіхів у нашій відповідальній справі.

Дякую за увагу.